

EPISTOLARUM
AD ATTICUM

LIBER V.

CICERO ATTICO SAL.

I. **F**GO vero & tuum¹ in discessu vidi animum, & meo sum ipse testis: quo magis erit tibi videndum, ne quid novi decernatur; ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum.² De Anno Saturnino curasti probe.³ De satisfaciendo vero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisfides. Et sunt aliquot⁴ satisfaciones secundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, vel Atilianorum. De Oppio factum est ut volui, & maxime quod decce⁵ aperuisti: quæ quidem ego utique vel⁶ versura facta solvi volo; ne extrema exactio⁷ nostrorum nominum expectetur. Nunc venio ad⁸ transversum illum extremæ epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de forore: quæ res se sic habet. Ut veni in Arpinas, cum ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isque multus, de te fuit: ex quo ego veni ad ea, quæ fueramus ego & tu inter nos de forore in Tusculano locuti.

¹ In discessu] Cum a tuo complexu in Tusculano divulsus sum, in provinciam Ciliciam proficiscens. *Manut.*

² De Anno Saturnino] Hanc alii quærent historiam, nisi forte T. Annium Milonem significet per notam. *Corrad.*

³ De satisfaciendo] Satisfacere dicitur qui fidei iussores dabat, qui litis eventum in se recipiebant, ita ut quanti condemnatus esset reus, ipso non solvente, is qui fidem suam interpulerat pro reo solveret. *Græv.*

⁴ Satisfaciones secundum mancipium] Quid rei sit apud Jurisconsultos, vide Cuiacium, *Obsensur.* X. 4. & Salmasium, *de modo usu-*

rar. cap. 16.

⁵ Aperuisti] Expofuisti, ostendisti te daturum, si urgetur. Ep. 4. *Manut.*

⁶ Versura facta] Versuram facit, qui, verus ut æs alienum solvat, novum contrahit: fit enim conversio quedam, & mutatio creditoris. *Idem.*

⁷ Nostrorum nominum] Pecuniæ mihi ab aliis debite. *Idem.*

⁸ Transversum] Cum pagina, versibus recto ordine subsequentiibus completa, nihil ultra capit; tum, si quid ejusmodi superest, quod multorum verborum non sit, scribere solemus de transverso. *Idem.*

cuti. Nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quam tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam, si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. Illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus. Ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini, sed prandimus in Arcano. Nosti hunc fundum. Quo ut venimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu invita¹⁰ mulieres, ego arcivero pueros. Nihil potuit, mihi quidem ut visum est, dulcius, idque cum verbis, tum etiam animo, ac vultu. At illa, audientibus nobis, Ego sum, inquit, hic hospita. Id autem ex eo, ut opinor, quod antecesserat¹¹ Staius, ut prandium nobis videret. Tum Quintus, En, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. Dices, quid, quæso, istuc erat? Magnum; itaque me ipsum commoverat: sic absurde & asperè verbis vultuque responderat. Dissimulavi dolens. Discubimus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensa misit: illa rejecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius: nihil asperius tua sorore mihi visum est: & multa prætereo, quæ tum mihi majori stomacho, quam ipsi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum; Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie mane venit: mihi que narravit, nec secum illam dormire voluisse; & cum discessura esset, fuisse ejusmodi, qualem ego vidissem. Quid quæris? vel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quam necesse fuit, ut videres tuas quoque esse partes inflituendi, & monendi. Reliquum est, ut, ante quam proficiscare, mandata nostra exhaurias; scribas ad me omnia; statinimum extrudas; cum profectus eris, cures ut sciam. Sic ha-

E e 2

⁹ Dies] Non dies in vesperum jam vergens; (nam & Marcum fratrem eadem causa in Arcano retinisset) sed dies festus Arcani pagi, quem sibi Quintus in suo fundo celebrandum putavit. *Idem.*

¹⁰ Mulieres, ego pueros] Quas mulieres obsecro? Terentiam ac Tulliam? Quid? hæc invitatae fuerunt, quasi hospites? Neque enim dicit *voas*, sed *invita*. Suspicio ergo mea illa est, Pomponiam mulieres illas invitare jussam fuisse, quæ Arcis officii causa, salutatum venerat: quas Quintus humani-

tate ac liberalitate adductus, invitari volebat, mulieres a muliere: itaque & *Vires*, ceticus quam *Pueros*, esse legendum: ut Arcanos item accipiamus. *Arce* porro fuerit, hæud procal Arpino, ad Melpham fluvium posita: qui ex Apennino defluens, perque planitiem suas undas agens, sub Fregellis denique, Liri iungitur. Hoc oppidum, hodie quoque *Arca* dicitur, unde Arcanus: ut a Theba, Thebanus. *Malasp.*

¹¹ Staius] Libertus Quinti. *Videret?* Pararet, curaret. *Manut.*

beas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suavius. A. Torquatum amatissime dimisi Minturnis, optimum virum: cui me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes velim.

CICERO ATTICO SAL.

II. ANTE diem VI Id. Maj. cum has dabam literas, ex Pompejano proficiscebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. Deinde cogitabam, sine ulla mora, iusta itinera facere. In Cumano cum essem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noster Hortensius: cui deposcenti mea mandata cætera univërse mandavi; illud proprie, ne patere- tur, quantum esset in ipso, prorogari nobis provincias. In quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi fecisse dicas, quo & venerit ad me, & hoc mihi, prætereaque si quid opus esset, promiserit. Confirmavi ad eam causam etiam Furnium nostrum; quem ad annum Tribunum plebis videbam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cum interim¹ Rufio noster, quod se a Vestorio observari videbat, stratagemate hominem percussit: nam ad me non accessit. Itane? cum Hortensius veniret, & infirmus, & tam longe, & Hortensius, cum maxima præterea multitudo, ille non venit? Non, inquam. Non vidisti igitur hominem, inquis? Qui potui non videre, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, salutavi; ² postea jam iussi valere, cum me

¹ *Rufio noster*] Hic est C. Sempronius Rufus, de quo in epist. Fam. ep. 8. lib. VIII. quem hic per iocum appellat Rufionem. Quoniam autem cum Vestorio nescio quid ei erat controversiæ, arbitrum statuerant Ciceronem, ut cognosceret. Deinde, cum Sempronius se a Vestorio videret observari; (observabat autem Vestorius, ut, si Ciceronem Sempronius adisset, statim & ipse accurre- ret, transigendæque controversiæ arbitrum moneret; quod Rufio nolebat, ut qui se non bonam habere causam intelligeret) (hominem stratagemate fecellit: nam ad Cice-

rum non accessit. Hunc Cicero gratissimum sibi fecisse, dicit, quod de controversiâ audiri noluerit, id est, quod ad se arbitrum non accesserit, ut de controversiâ, quam habebat cum Vestorio, transigeret. In quo quasi gratiam referre Ciceroni pro accepto beneficio visus est, quod eum audiendi molestia liberaverit. Hic Rufio per iocum a Cicerone vocatur Vestorianus epist. 14. lib. XIV. ob insignem, & diuturnam cum Vestorio controversiam. *Manus.*

² *Postea iam iussi*] Cicero scripsit, *Postea etiam iam iussi.* Murc.

me³ exiens e sua villa, num quid vellem, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam consolationem esse hujus ingentis⁴ molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt ex consuetudine aliorum: tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. Cum ex Epiro redieris, de Republica scribas ad me velim, si quid erit quod opperiare. ⁵ Nondum enim fatis huc erat allatum, quomodo Cæsar ferret de auctoritate perscripta: eratque rumor de Transpadanis, eos iustos Quatuor-viros creare. Quod si ita est, magnos motus timeo. Sed aliquid⁶ ex Pompejo sciam.

³ *Exiens e sua villa*] Ita Muræus & Lamb. Alii, e *Panse sui villa*: alii, *expense e sua villa*: quod quid sit: ne ipsi quidem fatis explicant. *Dirvetur.*

⁴ *Molestia*] Provincialis. *Manus.*

⁵ *Nondum*] Ex epistola Cæli ad Ciceronem prima, sane facile cognoscitur, nuntium hunc Ciceroni, de Transpadanis allatum, rumoremque de auctoritate perscripta, falsum fuisse. Cælius enim e complexu Ciceronis Romam reverfus (hoc enim iudicium facio ex ejus literis) scribit se de Transpadanis, ne tenuissimam quidem audi-

tionem accepisse. Marcellum præterea nihil adhuc de successione Calliarum retulisse: sed eam relationem, in Kalend. Junias diffusisse: ut intelligere possumus, nihil cum his, illa Cæliana pugnare. Cur autem Quatuor viros creare Transpadani a Cæsare iusti sint, quidque illud referret, totiusque hic locus, accurate, copiosèque a Carolo Sigonio, in libro tertio de antiquo jure Italiæ, explicatur. *Malasp.*

⁶ *Ex Pompejo*] Cum quo Tarenti sermonem habuit de rep. Ep. 5. *Manus.*

CICERO ATTICO SAL.

III. ANTE diem VI Id. Maj. veni in Trebulanum ad Pontium. Ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die: eodem autem exiens e Pompejano, Philotimo dederam ad te literas. Nec vero nunc erat sane quod scriberem. Qui de Republica rumores, scribe quæso. In oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ¹ semel in Trebulano redditæ sunt: quarum alte-

¹ *Semel*] Quid si legatur *semel*? Ursin.

altera² editum P. Licinii habebant, (erant autem Non. Maj. data) altera rescripta ad meas Minturnenses. Quam vereor, ne quid fuerit³ *συνδαότερον* in iis, quas non accepi, quibus rescribi vis. ⁴ Apud Lentulum ponam te in gratiam. ⁵ Dionysius nobis cordi est. ⁶ Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam; & lucret. ⁷ Beneventi cogitabam hodie. Nostra⁸ continentia, & diligentia faciemus satis. ⁹ A Pontio, ex Trebulano, a. d. v. Id. Maj.

² *Edictum P. Licinii*] Edictum provinciale, ut edictum Asiatum Q. Mucii ep. i. lib. VI. Ex iis edictis Cicero, quidquid utile provincie putaret, in suum edictum transferebat. *Manut.*

³ *συνδαότερον*] Magis ferivum.

⁴ *Apud Lentulum*] Commodum illud quod in Lentulum conferre debeo, faciam ut a te profectum esse credat, seque ob id tibi valde obligatum putet. *Vilior.*

⁵ *Dionysius*] Ciceronum puerorum magister, qui & ipse cum putris in provinciam proficiscebatur. *Manut.*

⁶ *Nicanor*] Attici servus. Epist. 2. lib. VI. *Idem.*

⁷ *Beneventi*] Supple, pernoctaturum.

⁸ *Continentia, & diligentia*] In administranda provincia. *Manut.*

⁹ *A Pontio*] Cum essent apud Pontium, *Idem.*

CICERO ATTICO SAL.

IV. **B**ENEVENTUM veni a. d. v. Id. Maj. Ibi accepi eas literas, quas tu superioribus literis significaveras te dedisse: ad quas ego ipse eo die dederam ex Trebulano¹ L. Pontio. Ac binas quidem tuas Beneventi accepi. Quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo² mandato. Sed tua profectio spem meam debilitat. ³ Ac me ille: illuc quidem labor, non quo; sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi vitium esse non alienum, vereor, adduci ut⁴ nostra possit; &

¹ *L. Pontio*] Ut sic: ex Trebulano ad te literas dederam L. Pontio, qui post meum e villa ejus discessum Roman se conferebat. *Corradus.* Legebam, ex *Trebulano L. Pontio.* *Muretus.*

² *Mandato*] De collocanda filia.

³ *Ac me ille*] Concisa est oratio, & aliquantulum obscura, quam sic explico: Ac me ille, quem nos, valde rogat, ut sibi nuptum dem Tulliam: & sane in illam conditionem descendam, non quia illam pro-

bem: sed quia, aliorum inopia, coegero contentus esse cogor. *Bosius.* Corruptus locus, quem Bosius, tum veteris libri operum ingenio fretus, ita refinxit. Varia aliorum sive lectione, sive conjectura, nihil ad rem, nisi fallor. *Olivetus.*

⁴ *Nostra*] Filia. Hic etiam sunt varietates non tot, quin plures. Quas, si quis officitare velit, & nihil discere, legat apud Grævium. *Idem.*

AD ATTICUM LIB. V.

tuis⁵ *δυσδιχγυων* esset. Equidem sum facilis: sed tu aberis, & me abiente⁶ res. ⁷ Habebis mei rationem: nam posset aliquid, si utervis nostrum adesset, agente Servilio, ⁸ Servio fieri probabile. Nunc, si jam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epistolam, quam accepi a Tullio. ⁹ De Marcello fecisti diligenter. Igitur fenatus-consultum si erit factum, scribes ad me: sin minus, ¹⁰ rem tamen conficies. Mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. Sed non dubito, quin fenatus-consultum expeditum sit, in quo praesertim compendium sit populi. De Torquato, ¹¹ probe. De Masone, & Ligure, cum venerint. De illo¹² quod Charrippus, (quoniam hic quoque¹³ *πρόσπευον* sustulisti) ¹⁴ o provincia! etiamne hic mihi curandus est? curandus autem? haecenus, ¹⁵ ne quid ad fenatum: ¹⁶ Consule, aut numera. ¹⁷ Nam de ceteris... Sed tamen commode, ¹⁸ quod cum

⁵ *Δυσδιχγυων*] Dijudicatu difficile.

⁶ *Res*] Supple, conficienda est.

⁷ *Habebis mei rationem*] In comitiis absentium ratio non habebatur, quia absentes per procuratorem petere magistratus non poterant: in aliis rebus, in quibus fas erat procuratorem intervenire, ratio habebatur. Rogat ergo Atticum: ut hanc rem ita curet, ut ipse desiderari non videatur. *Bosius.*

⁸ *Servio*] Erat Servius, Servii filius, ille alter proculus Tulliae, cujus negotium agebat Servilius Isauricus, & Servius Sulpitius pater. *Popma.* Muretus censet delendum esse *Servio.*

⁹ *De Marcello*] M. Claudio Marcello consule, collega Ser. Sulpicii. *Manut.*

¹⁰ *Rem tamen conficies*] Ages tamen de supplemento. Nam certe, ut de ceteris fenatus non probet, mihi tamen, & Bibulo, qui proconsul in Syriam ibit, attribui oportebit. *Attribui* autem explano, pecuniam: cum sequatur, *Compendium populi.* *Idem.*

¹¹ *Probe*] Quod ei in sermone significasti, me ad te de eo scripsisse. Epistola 1. *Idem.*

¹² *Quod Charrippus*] Subaudi, de me locutus est. *Idem.*

¹³ *Πρόσπευον*] Atticus antea *προσπευον*, id est, assensivum susulerat, cum scripserat *δυσδιχγυων* esse, vellem is Tull-

liam uxorem ducere, qui non alienus videbatur. Hic vero iterum assensivum submovit, cum dubitaret quid in Charrippi negotio fieri oporteret. *Bosius.*

¹⁴ *O Provincia*] Cum indignatione. Etiamne, inquit, quid Charrippus liberus de me cogitet, aut dicat, mihi curandum est? *Manut.*

¹⁵ *Ne quid ad fenatum*] Ne ea de re quicquam Senatus intelligat. *Bosius.*

¹⁶ *Consule*] Legendum, ne quis ad fenatum: *Consule, aut numera*, scilicet dicat. *J. F. Gronovius.* Festus Pompejus: *Numerus Senatum, aut quisvis Senator Consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat Senatus-consultum: postulatque ut aut res, quo adferuntur, dividantur: aut simul consulatur, aut si tot non sunt Senatores, quo numero sint.*

¹⁷ *Nam de ceteris*] *Ασθενήτων.* Nam de ceteris rebus, quae ab aliis de me dicuntur,

aut *προσπευον* sustulisti] Atticus antea *προσπευον*, id est, assensivum susulerat, cum scripserat *δυσδιχγυων* esse, vellem is Tull-

liam uxorem ducere, qui non alienus videbatur. Hic vero iterum assensivum submovit, cum dubitaret quid in Charrippi negotio fieri oporteret. *Bosius.*

¹⁴ *O Provincia*] Cum indignatione. Etiamne, inquit, quid Charrippus liberus de me cogitet, aut dicat, mihi curandum est? *Manut.*

¹⁵ *Ne quid ad fenatum*] Ne ea de re quicquam Senatus intelligat. *Bosius.*

¹⁶ *Consule*] Legendum, ne quis ad fenatum: *Consule, aut numera*, scilicet dicat. *J. F. Gronovius.* Festus Pompejus: *Numerus Senatum, aut quisvis Senator Consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat Senatus-consultum: postulatque ut aut res, quo adferuntur, dividantur: aut simul consulatur, aut si tot non sunt Senatores, quo numero sint.*

¹⁷ *Nam de ceteris*] *Ασθενήτων.* Nam de ceteris rebus, quae ab aliis de me dicuntur,

Scrofa. De Pontinio recte scribis: est enim ita: ut si ante Kalend. Jun. Brundisii futurus sit, ¹⁹ minus urgendi fuerint M. Annejus, & Tullius. Quæ ²⁰ de Sicinio audisti, ea mihi probantur: modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. Sed considerabimus: rem enim probo. De nostro itinere quod statuerem; de ²¹ quinque præfectis quid Pompejus facturus sit, cum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. ²² De Oppio bene curasti, quod ei ²³ dccc exposuisti: idque, quoniam Philotimum habes, perface, & cognosce rationem; & ²⁴ ut agam amplius, si me amas, prius quam proficiscaris, effice: magna me cura levaris. Habes ad omnia. Etsi pene præterii chartam tibi deesse: mea ²⁵ captio est; siquidem ejus inopia minus multa ad me scribis. Tu vero aufer ²⁶ ducentos. Etsi meam in eo parsimoniam hujus paginæ contractio significat, dum acta & rumores ²⁷ veller. Jam si qua certa habes de Cæsare, expecto literas: & alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis:

CI-

tur, parum curo. Aut de cæteris hominibus ad quorum aures hac de Charippo pervenire poterunt, præterquam de Senatoribus, securo animo sum. *Notus.*

¹⁸ *Quod cum Scrofa*] Subaudi, locutus de illo, quod Charippus de me dixit. *Manut.* Quod Charippus ea de re cum Scrofa sit locutus. *Mougetus.*

¹⁹ *Minus urgendi*] C. Pontinius. M. Annejus, L. Tullius legati Ciceronis in provincia fuere: sed Pontinius honoris gradu præstantior: nam & prætor fuerat, & triumphaverat. Videtur igitur Atticus hoc scripsisse: debere Ciceronem, si Pontinius ante Kalendas Junias Brundisii futurus sit, eo commite contentum esse, & minus urgere Annejum, ac Tullium: qui deinde suo commodo ad eum, vel in Græciam, vel in Ciliciam ire possent. Nam, si dignitas in comitatu quaeretur, Pontini major, quam cæterorum. *Manut.*

²⁰ *De Sicinio*] Videtur, aut hic *Licinio*, aut proxima superiori epistola, *Sicinii*, legendum esse. *De Sicinio* autem dixit, pro *a Sicinio*; ut de Edicto illo intelligat. *Malaf. piana.*

²¹ *Quinque præfectis*] Vide ep. 7. *Man.*

²² *De Oppio*] Vide epist. 1. *Idem.*

²³ *Ut agam amplius*] Est, ut sim locupletior, ut laxiore habeam sumptum familiarum. *J. F. Gronovius.* Conjiciebat *Malaspina*, ut *ne angar amplius*: quod *Lambinus* recepit.

²⁴ *Captio*] *Viâ.* & *Man. cautio.* Quod si, cum *Lamb.* & *Grut.* alterum mavis, hic erit sensus: Mihi fraudi, damno est, quod tibi charta deest, quando ea res eo valet, ut breves literas accipiam. *Captus* dici, qui damnus accipitur, jacturam faciunt, certum est; neque solum fraude aliorum hominum, sed quacunque ratione. Sic *mente*, *membris*, *oculis* capri dicuntur, qui earum rerum jacturam fecere. Est *captio* sic apud *Plautum* & alios. *Ernest.*

²⁵ *Ducentos*] Hunc locum sic distingue: *Aufer ducentos*, (*etsi meam in eo parsimoniam hujus paginæ contractio significat*) *dum acta & rumores veller*, scilicet ad me perscribero large, quæ in urbe aguntur, & rumoribus feruntur. *Ducentos* scilicet scapos chartæ, quos mihi paraveram. Vide *Plin.* XIII. 12. *J. F. Gron.*

²⁶ *Veller*] A te quaerere. *Manutius.* Sed vide superiorem annotationem.

CICERO ATTICO SAL.

V. PLANE deest, quod scribam: nam nec quid mandem habeo, nihil enim prætermisum est: nec quid narrem. Novi enim nihil, nec jocandi locus est, ita me multa sollicitant. Tantum tamen scito, Idibus Maj. nos ¹ *Venusia* mane proficiscentes has dedisse: eo autem die credi aliquid actum in Senatu. Sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. Eas accipiemus Brundisii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti, quos cum Pompejo ² *δυνατός* de Republica habuerimus, ad te perscribemus; etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte ad te scribere possim, id est, quam diu Romæ futurus sis, ut, aut quo dem posthac literas, sciam, aut ne dem frustra. Sed ante quam proficiscare, utique explicatum sit illud ³ *H-S xx & dccc.* Hoc velim in maximis rebus & maxime necessariis habeas; ut, quod auctore te velle cœpi adjutore assequar.

¹ *Venusia*] Oppidum in Apulorum, Lucanorum, Samnitiumque five Hirpinozum confinio, Horatii patria.

² *δυνατός*] Sermones. ³ *H-S xx & DCCC*] Quæ Cæsari debemus. Ep. 1. *Manutius.*

CICERO ATTICO SAL.

VI. TARENTUM veni a. d. xv. Kalend. Jun. Quod Pontinium statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompejo consumere: eoque magis, quod ei gratum esse id videbam; qui etiam a me perierit, ut secum & apud se essem quotidie: quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te breviter jam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæne sis, an jam profectus. Quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quam committam ut, tibi *Tom. VIII.* F f cum

cum possint reddi a me literæ, non reddantur. Nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem. Mandavi omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habeo novi. Illud tamen non definam, dum adesse te putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquis. Avide expecto tuas literas, & maxime ut norim tempus professionis tuæ.

¹ De Cæsaris nomine] De H-S XX & DOCC. quæ Cæsari debemus. *Manutius.*

CICERO ATTICO SAL.

VII. QUOTIDIE, vel potius in dies singulos breviores literas ad te mitto. Quotidie enim magis suspicor te in Epirum jam profectum. Sed tamen ut mandatum scias me curasse; quot ante, ait se Pompejus quinos¹ præfectos delaturum novos; vacationes, judicariam causam. Ego cum triduum cum Pompejo, & apud Pompejum fuisset, proficiscerbar Brundisium a. d. XIII. Kal. Junias. Civem illum egregium relinquebam, & ad hæc, quæ timentur, propulsanda paratissimum. Tuas literas expectabo, cum ut, quid agas, tum ut, ubi sis, sciam.

¹ Præfectos delaturum novos] Cur, novos? quia vacationes, & judicariam causam iis pererat. Vacationes vocat excusationes a muneribus militaribus, & aliis, quæ præfecti obire consueverunt: causam judicariam, munus iudicandi inter Græcos. Neutrum tamen Cicero concessit. Nam præfectus omnibus vacationes denegavit. ut apparet ex epistola 11. hujus libri, & Græcis non Romanos, sed peregrinos, hoc est,

dices attribuit, ut scribit epist. 1. lib. VI. *Besius.* Scribendum crediderim: Quot ante ait se Pompejus quinos præfectos delaturum, non vult vacationes, & judicariam causam; scilicet præfectis deferri. Quot ante fuerant in provincia illa, nunc quoque ait se quinque præfectos delaturum, iis autem prohibet vacationes concedere; & committere judicaria: quod Cicero secutus etiam est, ut *Besius* ostendit. *Grævius.*

CICERO ATTICO SAL.

VIII. ME & incommoda valetudo, qua jam emerferam, ut pote cum sine febris laborassem, & Pontinim expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duo-

¹ Qua jam emerferam] Scribe, *quanquam emerferam jam.* J. F. Gronovius.

duodecimum jam diem Brundisii: sed cursum expectabamus. Tu si modo es Romæ, (vix enim puto) fin es, hoc vehementer animadvertas velim. Roma acceperam literas, Milonem meum queri per literas injuriam meam, quod Philotimus² focus esset in bonis suis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii sententia; quem & amicissimum Miloni perpexeram; & talem virum, qualem tu judicas, cognoram. Ejus autem consilium, meumque hoc fuerat; primum ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor & alienus mancipiis, quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde ut³ Faustæ, cui cautum ille esse voluisset, ratum esset. Erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid servari posset, quam facillime servaremus. Nunc rem totam perspicias velim. Nobis enim scribuntur sæpe majora. Sed si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Faustæ vult, Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihi que ille receperat, ne sit invito Milone in bonis. Nihil nobis fuerat tanti. Sin hæc leviora sunt, tu judicabis. Loquere cum Duronio: Scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam: eoque magis, quod non confidebam Romæ te esse. Summa erit hæc; statues, ut ex fide, fama, reque mea videbitur.

² Socius] Solebant Romani in negotiationibus, & commerciis uti libertorum operâ, ut apparet ex Plurarcho in Cætone majore, & alijs multis auctoribus. Ea de causa Cicero sibi locum in bonis Milonis adjunxerat Philotinum libertum, cum ea ab hæsta emeret. Emerat autem, ne ea emptori alieno addiceretur, hoc est, non amico, & non familiari ipsius Milonis. Quo facto futurum erat ut Milo multis mancipiis, quæ secum abduxerat, spoliaretur. Nam ea emptor alienus sibi vindicasset, tanquam sibi mancipata cum cæteris illius bonis: quod nequam facturus erat Philotimus, qui in ea te nihil agebat, nisi Ciceronis consilio. *Besius.* Vide *Fam.* VIII. 3.

³ Faustæ] Milo in exilium Massiliam abiens Faustæ uxori caverat de dote, quæ cautio ut rata esset, Cicero & Philotimus bona ejus ab hæsta emptæ occupaverant, animo restituendi. Faustæ hæc est filia L. Syllæ Dictatoris, soror Fausti, *Poppæ.*

⁴ Nihil nobis fuerat tanti] Legendum censeo, nihil nobis fuerit tanti. Nihil tanti restimabitur in bonis Milonis, ut propterea ejus velim offensam contrahere: malo nihil ex iis, quæ Milo mihi debet, accipere, quam illum, qui tam bene de me est meritus, offendere. *Grævius.* Videtur *fuerat* restitui posse, & perinde hoc in loco valere ac *fuerit.* Olivetus.

CICERO ATTICO SAL.

IX. **A**CTIUM venimus a. d. xvii Kal. Quint. cum quidem & Corcyrae, & Sybotis¹ muneribus tuis, quae & Areus, & meus amicus Eutychedes opipare &² φιλοπονηρέστα nobis congefserant, epulati essemus³ Saliarem in modum. Actio malumus iter facere pedibus, qui incommodissime navigassemus, & Leucaten flectere molestum videbatur. Actuariis autem minutis Patras accedere sine his⁴ impedimentis, non satis visum est decorum. Ego, ut saepe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, praecipio meis, faciam denique, ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quiescat, & fortuna nos juvet: nostra praestabimus. Tu, quaeso, quid agas, ubi quoque tempore futurus sis, quales res nostras Roma reliqueris, maxime⁵ de xx & de pccc, cura ut sciamus. Id unis diligenter literis datis, quae ad me utique referantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi rescriptisti) memento curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu; ne quid novi decernatur. Hoc tibi ita mando, ut dubitem an etiam te rogem, ut pugnes⁶ ne intercaletur. Sed non audeo tibi omnia onera imponere: ⁷ annum quidem utique teneto. Cicero meus, modestissimus & suavissimus puer, tibi salutem dicit. ⁸ Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, & mehercule in primis quod te amat, nec tui mentionem intermittere finit.

CI-

¹ Muneribus tuis] Attici res agebant Areus & Eutychedes liberi, Corcyrae, & Sybotis: ejus igitur nomine ad Ciceronem munera detulerunt. *Mantuanus.*

² Φιλοπονηρέστα] Blandissime.

³ Saliarem in modum] Ut solent epulari Salii sacerdotes.

⁴ Impedimentis] Quae ad proconsularem dignitatem pertinent. *Junius.*

⁵ De XX.] De quibus epist. 5.

⁶ Ne intercaletur] Nam intercalatio dies interponebat: ita, diebus interpositis, longior fiebat administratio provinciarum. *Mantuanus.*

⁷ Annum] Si tenere non potes, ne intercaletur, quod in anno comprehenditur: annum saltem, hoc est, ut tempus tamen sit annuum, teneto. *Corradus.*

⁸ Dionysium] Hominem Graecum, pueri M. Ciceronis magistrum. *Mantuanus.*

CICERO ATTICO SAL.

X. **U**T Athenas a. d. vii Kal. Quint. veneram, expectabam ibi jam quartum diem Pontinium: neque de ejus adventu certi quicquam habebam; eram autem totus, crede mihi, tecum: & quanquam sine his per me ipse, tamen acrius vestigiis tuis monitus de te cogitabam. Quid quaeris? non mehercule alius ullus sermo nisi de te. Sed tu aliquid de me scire fortasse mavis; haec sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice, aut privatim, nec in quemquam comitum. Nihil accipitur lege Julia, nihil ab hospite: persuasum est omnibus meis, servendum esse famae meae. Belle adhuc. Hoc animadvertum, Graecorum laude, & multo fermone celebratur. Quod superest, elaboratur in hoc a me, sicut tibi sensu placere. Sed haec tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua sunt ejusmodi, ut meum consilium saepe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerferim. O rem minime aptam meis moribus! o illum verum, ¹ ἔρδοι τίς. Dices, ² Quid adhuc? nondum in negotio versaris. Nescio, & puto molestiora restare: etsi haec ipsa fero equidem fronte, ut puto, & volo, bellissime; sed angor intimis sensibus: ita multa vel iracunde, vel insolenter, vel in omni genere stultitiae insulte, arroganter, & dicuntur, & tacentur quotidie. Quae, non quo te celem, non perscribo, sed quia ³ δυσχεμήματα sunt. Itaque admirabere meam ⁴ ἐαδύτητα, cum salvi redierimus: tanta mihi ⁵ μελέτη hujus virtutis datur. Ergo haec quoque haecenus. Etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum; quia quid ageres, ubi terrarum esses, non suspicabar quidem: nec hercule unquam tam diu ignarus rerum mearum fui: quid de Caesaris, quid de Milonis nominibus actum sit:

ac

¹ ἔρδοι τίς] Quam quisque novit artem, in ea se exerceat. Senarius integer apud Aristoph. in Vespsis, 1422.

² Quid adhuc] Quid accidit adhuc, ut te provincia offendant? *Mantuanus.*

³ Δυσχεμήματα] Quo nomine significantur res imis sensibus deversae, & abditae, quae,

ut palam fiant, vix inde educi, & profertur possunt. Nam δυσχεμήματα idem est quod δυσχεμήματα. Alterum enim ἐξ τοῦ δύσως, alterum, ἀπό τοῦ χεμῆμα, originem ducit. *Beffius.*

⁴ Εαδύτητα] Vide lib. IV. epist. 6.

⁵ Μελέτη] Meditatio.

ac non modo nemo, sed ne rumor quidem quisquam, ut sciremus in Republica quid ageretur. Quare si quid erit, quod scias de iis rebus, quas putabis scire me velle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud: valde me Athenæ delectantur: urbs duntaxat, & urbis ornamentum; & hominum amores in te, & in nos quædam benevolentia; sed multum & philosophia: ⁶ *ἄνω κάτω* si quid est, in Aristo, apud quem eram. Nam ⁷ Xenonem tuum, vel nostrum potius, Quinto concesseram; & tamen propter vicinitatem totos dies simul eramus invicem. Cum primum poteris, tua consilia ad me scribas, ut sciam quid agas, ubi quoque, & maxime quando Romæ futurus sis.

⁶ *ἄνω κάτω*] *Sursum, & deorsum*. Et Græci per hanc philosophiam, Academicam significari volunt. Sed Malaspina pro *ἄνω κάτω*, vult legi, *Antiochinos*, ab Antiocho, cuius frater erat Aristo. *Lambinus*. *ἄνω κάτω*, id esse dicitur, quod ita perturbata quadam mutabilitate variat, ut nulla sede stabilis fiat, & hæreat: sed modo suam feratur, modo imo loco desinat. Itaque cum Academicum in nullius magistri verba jurarent, nihilque certi affirmarent, eleganter Cicero diatribus his vocibus eorum sectam designavit. Sensus ergo est: *ἄνω κάτω* si quid est, hoc est, si quid est Academicæ philosophiæ, id totum est in Aristo, qui frater fuit Antio-

chi. *Bosius*. Bosii lectionem sequor. Interpretationem minime. Nam *ἄνω κάτω* Græcis dicitur bifariam: primum de erectione aut confusione rerum, q. d. *πρὸ ἄνω κάτω*, quam phrasim Galli verbum de verbo exprimunt dicentes, *sens dessus dessous*: secundo autem de universitate, q. d. *ἄνω κάτω* id est, ubique, in singulis partibus, a summo ad imum. Quo sensu locum hunc placet accipere, & locus postulat, ratione contestante. *Junius*. Tu, si cum Bosio facis, appone distinctionis notam post voces Græcas: ego secus, qui cum Junio. *Olivetus*.

⁷ *Xenonem*] Qui res Attici curabat. Alii *Zenonem* legunt. Male.

CICERO ATTICO SAL.

XI. **H**UI, totiesne me literas dedisse Romam, cum ad te nullas darem? At vero posthac frustra potius dabo, quam, si recte dari potuerint, committam ut non dem. Ne provincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quiquid provideri potest, provide. Non dici potest, quam flagrem desiderio urbis, quam vix harum rerum insultatam feram. Marcellus¹ foede de Comensi: etsi ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus. Ita mihi videtur non minus

¹ *Foede de Comensi*.] Indicat Marcellum foede fecisse, quod in odium Cæsaris poenas sumpturæ de Comensi quodam, tanquam de-

periprino, cum tamen in civitate Romæa donatus esset. Historia nota est. *Bosius*.

nus stomachi² nostro, ac Cæsari fecisse. Sed hoc ipse viderit. Pompejus mihi quoque videbatur, quod scribis Varronem dicere, in Hispaniam certe iturus. Id ego minime probabam; qui quidem³ Theophani facile persuasi, nihil esse melius, quam illum nulquam discedere. Ergo Græcus incumbet. Valet autem auctoritas ejus apud illum plurimum. Ego has pridie Nonas Quint. proficiscens Athenis dedi; cum ibi decem ipsos fuisset dies. Venerat Pontinius: una Cn. Volusius: aderat Quæstor: tuus unus Tullius aberat. ⁴ *Ἀφρακτα* Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ⁵ *ἐπιχωροῦ*. De Parthis erat silentium. Quod superest, dii juvent. Nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus: nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusum meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram causam, & conditionem profectiois suæ: plane serviunt existimationi meæ. Quod superest, si verum illud est, ⁶ *οὐ γὰρ ἡ δέσποια*, certe permanebunt: nihil enim a me fieri ita videbunt, ut sibi sit delinquendi locus. Sin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis feverius. Nam adhuc lenitate dulces sumus; & ut spero, proficiscimus aliquantum. Sed ego hanc, ut singuli dicunt, ⁷ *ἀνεξέστω* in unum annum meditatatus sum: proinde pugna, ne, si quid prorogatum sit, turpis inveniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. ⁸ In præfectis excusatio: iis, quos voles, deserto: non ero tam ⁹ *μετέστος*, quam in Apulejo fui. Xenonem tam diligo, quam tu: quod ipsum sentire certo scio. Apud ¹⁰ Patronem, & reliquos ¹¹ barones te in maxima gratia

² *Nostro*] Pompejo, cujus pater Strabo Transpadanus colonias deduxerat. *Lamb.*

³ *Theophani*] Orat. pro Balbo.

⁴ *Ἀφρακτα*] Naves apertæ. *Dicrota*, bimeræ. De his Pollux. l. 9.

⁵ *Ἐπιχωροῦ*] Gellius, X. 25. *Ἀφρακτα*, quas Græci *ἐπιχωροῦ* vocant. Actuarie in genere sunt quævis naves, quæ remis aguntur: specialiter tamen id de eo genere navium dictum, quæ homines tantum vehebant, aut onera. *J. F. Gronov.*

⁶ *οὐ γὰρ ἡ δέσποια*] Adagium est, *Cællam domine similem esse*. Plato, Rep. VIII.

⁷ *Ἀνεξέστω*] *Abstinentiam*. Hæc ego non

dubito per jocum a Cicerone scribi. *Malasp.* ⁸ *In præfectis*] Vulgata, quamvis corrupta sit, potius servetur, quæ tot in libris erat, quam ex paucis deterior substituitur. *Gronov.*

⁹ *Μετέστος*] Suspendius, incertus.

¹⁰ *Patronem*] Philosophum Epicureum.

¹¹ *Barones*] Eleganter apud Patronem & reliquos Patrones emendare mihi visus sum. Urbanissime autem Cicero reliquos Patronis sodales, ac ejusdem sectæ velut contubernio junctos *Patrones* vocat. Ea enim figura veteres in talibus uti solent. Ita Juvenalis Sat. V. 149. Virronis congregones, quorum ille soda-

ria posui, & hercule merito tuo feci. Nam mihi is ter, dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius literis¹² rem illam curae fuisse, quod ei pergratum erat. Sed cum Patronum mecum egisset, ut peterem a vestro Arcopago, ¹³ ὑπομνημάτων¹³ tollerent, quem Polycharmo Prætorum fecerant, commodius visum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie, quam ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua voluntate fieri. Non enim dubitabat Xenon, quin ab Arcopagitis invito Memmio impetrari non posset. Memmii autem ædificandi consilium abjecerat: sed erat Patroni iratus. Itaque scripsi ad eum accurate: cujus epistolæ misi ad te exemplum. Tu, velim, Piliam meis verbis consolere: indicabo enim tibi, tu illi nihil dixeris. Accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi: valde scripta est ¹⁴ συμπαθῶς. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum videret data, cum ego me non belle haberem. Nam illam ¹⁵ νομιμαδελαν¹⁵ excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut valeas.

fodalitio in primis delectabatur, quoque præ cæteris adambat. *Virones* vocat. *Viro sibi*, & reliquis *Vironibus* illa iubet *Poma dari*. Horatius, lib. II. Sat. III. 61. Catiem collegas eadem ratione Catiens vocat. *J. Rutgersius Venusjn. Lest. 23.*

¹² Rem illam] Vide Fam. III. 1.

¹³ ὑπομνημάτων] Decretum.

¹⁴ Συμπαθῶς] Cum animi commoti significatione.

¹⁵ Νομιμαδελαν] Vis alibi usquam id occurrit vocabulum, nisi quod in aliquo Grecarum vocum collectione est: *Νομιμαδελαν*, *causæ virorum pastoritius*; quasi sit hoc nomen substantivum; quod secus esse demonstrat ista Ciceronis oratio. Adjectivum est omnino, & justum formæ conditionisque ac *Νομιμαδελαν*. Componitur ex vocabulo *νομος*, quod *pasti-*

nem significat, & *προσfectionem*. Unde *Νομιμαδελαν* est vel *pastoritius*, vel *προσfectionis*. *Νομιμαδελαν* *ἀγορῆ* est *pastoritia* *causæ*, *pastoritius* *causæ*. *Νομιμαδελαν* *excusatio* ea est, quam profecti & publicarum rerum administrati frequenter usurpant, ductam a negotiorum multitudine ac varietate. *Ανομιμαδελαν*. Eodem redit Mongali nostri interpretatio. Locum hunc, inquit, explicat ille alter, supra, IV. 2. *Si forte varius tibi a me, quam a cæteris, literæ reddantur; peto a te, ut id non modo negligentia mea, sed ne occupationibus quidem excusationem, quam Cicero non vult accipi, ingeniosa eruditi hominis sagacitate exploratam. Aliorum commenta piget describere. Olivetus.*

CI.

CICERO ATTICO SAL.

XII. NEGOTIUM magnum est navigare, atque mense Quintili. Sexto die Delum Athenis venimus. Prædie Nonas Quint. a Piræo¹ ad Zosteram, vento molesto, qui nos ibidem Nonis tenuit. A. d. VIII Idus² ad Ceo jucunde. Inde³ Gyarum sævo vento, non adverso: hinc⁴ Scyrum, inde⁵ Delum, utroque citius, quam vellemus, cursum confecimus. Jam nostri ἀφρακτα Rhodiorum: nihil quod minus fluctum ferre possit: itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec me movere, nisi omnia⁶ ἀφρακτικῶν ἔργα⁶ vidissem. De Messalla ad te statim,⁷ ut audivi, de Gyaro dedi literas: & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem valde⁸ συνηγορίαν. Sed tuas de ejus judicii sermonibus, & mehercule omni de Republicæ statu literas expecto,⁹ πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam¹⁰ meos cum Thallumeto nostro pervolutas libros) ejusmodi inquam literas, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id vel Helenius, vir gravissimus, potest efficere, cliens tuus) sed quid futurum sit. Etiam, cum hæc leges, habebimus Consules. Omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompejo, de ipsis judiciis. Nostra autem negotia, quoniam Romæ commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me rescribere,¹¹ de strue laterum plane rogo. De aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse. Quam ego

Tom. VIII.

G g

cum

¹ Ad Zosteram] Promontorium Atticam. Strab. lib. IX.

² Ad Ceo] Græcorum more, Ceo dixit quarto casu. *Bofius.*

³ Gyarum] Gyarns, aspera maris Egei insula, in quam relegabantur Romani. *Juven.* Unde aliquid brevibus Gyarns & carcere dignum. *Grævius.*

⁴ Scyrum] Insulam maris Egei, Sporadum & Cycladum extremam. *Idem.*

⁵ Delum] Nobilissima Cycladum.

⁶ Ἀφρακτικῶν ἔργα] Signa secundæ tempestatis ex vexillis in fastigiis navium & domorum.

⁷ Ut audivi] Accusatum de ambitu post

consulatum. Accusatus autem erat & ante, cum esset candidatus. *Epist. 2. lib. III. ad Q. Fr. Manutium.*

⁸ Συνηγορίαν] Cum illo merebam.

⁹ Πολιτικώτερον] Accommodatus ad rationem tractandæ reipublicæ.

¹⁰ Meos] Scriptos de Republica. *Thallumeto*: litteratus Attici servus. *Manut.*

¹¹ De strue laterum] *Viê. & Man. salinarum.* Emendavi, *De strue laterum*, cum legissem in *Tornesiano* & *Crusellino*, *de strue laterum*. Cogitabat Cicero de aquæ ductu lateritio faciendæ, cujus generis quatuordecim fuisse Romæ tradit *Procopius* libro primo. *Bofius.*

cum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. Ergo aliquid conficies. Præterea, si quid Philippus rogavit, quod in sua re faceres, id velim facias. Plura scribam ad te, cum confitero: nunc eram plane in medio mari.

CICERO ATTICO SAL.

XIII. EPHESUM venimus a. d. xi. Kal. Sext. sexagesimo & quingentesimo post pugnam Bovillam. Navigavimus sine timore, & sine nausea; sed tardius, propter aphrætorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, privatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi jam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audis se te puto, aut quid ad me attinet? Veruntamen decumani, ac si venissem cum imperio; Græci, quasi Ephesi Prætori se alacres obtulerunt: ex quo te intelligere certo scio, multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. Sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam a te didicimus; omnibusque satisfaciemus; & eo facilius, quod in nostra provincia confecta sunt passionibus. Sed hæcenus: præsertim cum cœnanti mihi nuntiaret Cæstius, se de nocte proficisci. Tua negotiola Ephesi curæ mihi fuerunt: ⁴ Thermoque, tametsi ante adventum meum liberalissime erat pollicitus tuis omnibus,

¹ Post pugnam Bovillam] Post Clodii cædem ultra Bovillas. Interfectus est Clodius, ut refert Alconius xiiii. Kal. Februar. Cn. Pompejo lxxi. Consule sine collega. Hæc scribat Cicero anno proxime sequenti, Ser. Sulpitio, M. Marcello Coss. Ab eo vero die, quo cæsus est Clodius, usque ad eum quo Cicero venit Ephesum, qui fuit xi. Kal. Sext. dies sunt quingenti & sexaginta: quam summam reperies, si duo & viginti dies, qui eo bienio intercalati fuerunt, cæteris diebus annumeres, & ex Macrobio; & Censorino status tum mensis hoc dierum numero constitisse, Januariam, xxix. Februariam, xxviii. Martium, xxxi. Aprilem, xxix. Majum, xxxi. Junium, xxix. Quintilem, xxxi. Sextilem, xxix. Octobrem, xxxi. Novembrem, xxix. & Decembrem, xxxi.

Annus enim, antequam Cæsar Fastos emendaret, erat tantum recentorum & quinquaginta quinque dierum. Bofius.

² Ostentationes] Horum verborum sententia hæc est: Et ostentat se Cicero semper amicissimum ordini publicanorum, & semper item servare instituerat provincialium commodis. Nunc cum inter decumanos & provinciales male conveniret, periculum erat, quicquid inter eos decrevisset in provincia sua, ne in alterorum offensionem incurreret. At igitur, se usurum ea palæstra, quam ab Attico didicerat. Muret. Var. Lect. xiv. 11.

³ Passionibus] Inter publicanos, & provinciales de exactionibus. ep. seq. Corr.

⁴ Thermoque] Q. Minucius Thermo prætori, Joniam regenti. Manutius.

bus, tamen Philogenem, & Sejum tradidi; ⁶ Apollonientem Xenonem commendavi. Omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis ejus, quam tecum feci, ⁷ edidi. Ergo hæc quoque hæcenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni, quæso, ut simus annui; ne intercaletur quidem. Deinde exhauri mea mandata; maximeque si quid potest, ⁸ de illo domestico, scrupulum, quem non ignoras; deinde de Cæsare; cujus in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. Et, si intelligis, quam meum sit scire & curare, quid in Republica fiat: fiat autem? immo vero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia; sed diligentissime: in primis ecquid judiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam labore. ⁹ De aqua, si curæ est, si quid Philippus agat, animadvertas.

⁵ Tradidi] Tradere quempiam alium est, constituere ipsam apud illum, & quasi præsentem in manus porrigere, & dare. Erat autem Philogenes liberus Attici. Pithæus. ⁶ Apollonientem] Ab urbe Apollonia, quæcumque ea fuerit. Nam ejus nominis multas Stephanus enumerat. Bofius. Hoc autem hic addit, quia alius Xeno Atheniensis, de quo epistola 10. & libro XVI. Popma. ⁷ Edidi] Cum ei tantumdem me dicerem redditurum, quantum a te accepissem. Ep. 13. Manutius. ⁸ De illo domestico] De filix, opinor, intelligit matrimonio. Idem. ⁹ De aqua] De qua, ut & Philippo, vitam hic addit, quia alius Xeno Atheniensis, de quo epist. præced. Grewius.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. ANTEQUAM aliquo loco confedero, neque longas a me, neque semper mea manu literas expectabis. Cum autem erit spatium, utrumque præstabo. Nunc iter conficiebamus æstuosa & pulverulenta via. Dederam Epheso pridie: has dedi Trallibus. In provincia mea fore me putabam Kal. Sextilibus. Ex ea die, si me amas, ¹ παραγγελημα ἐπιβαστος commovero. Tamen interea hæc, quæ vellem, mihi afferbantur: primum otium Parthicum, dein confecta passionibus Publicanorum, postremo seditio militum sedata ab Appio, stipendiumque eis usque ad Idus Quintiles perfolutum.

G g 2

Nos

¹ Παραγγελημα ἐπιβαστος] Mandatum an provinciali non propagando. ² Appio] Cui succedo. Corrad.